

Turkmenistan

J. Myrdal

May 23–26, 2020

Boken utgör ett resereportage från Turkmenistan 1960 och 1965. Myrdal med hustru reser omkring som privatpersoner under myndigheternas överseende, vilket bland annat innebär begränsningar i resmål och gajdade officiella besök, som dock medger vissa flyktbesök, som till en officiellt existensförnekad marknad utanför republikens huvudstad. Medan första besöket 1960 är positivt, Myrdal beskriver hur utvecklat Turkmenistan är i jämförelse med centralasiastiska länder utanför Sovjet, för att inte tala om Indien och Pakistan, är det andra fem år senare starkt kritiskt. Det första andas socialistisk optimism, under det andra blir missförhållandena uppenbara som gigantiska bevattningsprojekt som leder till stigande av grundvattennivåer, som suger upp salter till jordytan, med katastrofala följder.

Myrdal är socialist och skriver ur ett socialistiskt perspektiv. Problemet med det sovjetiska samhället blir därmed inte att det är socialistiskt utan att det inte är det, att det förnekar sin egen hävdade socialism som endast överlever i form av stelnad och innehållslös retorik. Av den underliggande ideologin återstår bara fraser. Marxism är inte en fråga om teser, Myrdal påpekar att i den rikhaltiga samlingen av Marx och Engels skrifter är det ingen svårighet att finna belägg för både det ena och det andra, utan om att tillägna sig en metod att analysera historiska och ekonomiska förlopp¹. Han gör en klar åtskillnad mellan Stalin och stalinismen. Den senare utgjordes av en kader skapad av Stalin för att kunna genomföra sitt industrialiseringsprojekt, vilket var en fråga om ren överlevnad, men som utvecklades till egen politisk elit vars främsta syfte var att bevaka sina egna klassintressen. En elit som senare skulle gå under beteckningen 'Nomenklaturen' och som, skulle det visa sig, ett kvarts sekel senare skulle avskaffa kommunismen². I Turkmenistan bevittnar Myrdal hur en uråldrig kultur offras för en 'europeisering' i effektivitetens intresse. Hur besluten från att ha varit lokala och lokalt förankrade, har centraliserats och flyttats till Moskva, där det inte råder någon kunskap eller respekt för regionala förhållanden, må de vara kulturella eller klimatologiska. Med andra ord den onhudade demokratin sattes på undantag för 'högre' intressen (i klartext stalinisternas klassintresse.) Exempelen på dessa mångfaldigas. Den storskaliga jordbruksproduktionen helt koncentrerad på bomullstillverkning (med katastrofala följder som påpekats ovan). Övergivandet av den smakfulla

---

¹ Man kan jämföra med Darwinismen, där det inte är en fråga så mycket om fakta utan en övergripande vision om hur hela den biologiska mångfalden hänger ihop (*Nothing makes sense in biology, except in the context of evolution*). Marxismen är inte bara en fråga om en förklaringsmodell utan har även en starkt moralisk komponent (som framhävs uppskattande av Popper) och inte minst en påtaglig politisk sådan som uppmanar till aktivism. Detta har medfört att den mer 'darwinistiska' delen har kommit i skymundan, den del som har vetenskapliga anspråk, och har således inte utvecklats i empirisk anda.

² Man kan jämföra med utvecklingen i Kina där kommunismen avskaffades som ekonomiskt system men bevarades som politisk identitet.

och anpassade arkitekturen i förmån för en modern europeiserad. Ja även den traditionella latrinkulturen får ge vika för den moderna västerländska toalettkulturen³. Och slutligen mattvävningen, denna centralasiastiska kultur med säten i Turkmenistan, Kina och Persien, varav den turkmeniska är den förnämsta, som industrialiseras. Att väva en matta är inte en fråga om varuproduktion utan en konstgärning och vars slutresultat är mycket mer än en enkel golvbeklädnad, nämligen hemmets estetiska centralpunkt.

I Myrdals bok kan man se fröet till sentida katastrofala utvecklingar. Det sovjetiska intåget i Afghanistan 1980, ett år efter den iranska revolutionen, var ett uttryck för den sovjetiska oron över sina 'turkiska' republiker och dess förhållandevis självständiga relation till centralmakten i Moskva. Den sovjetiska invarionen fördömdes i väst, som dock tjugo år senare skulle hamna i samma sits. Vad skiljer egentligen USA:s civilisationsmission (för att ge det ett vackert namn) från den tidigare sovjetiska?

May 26, 2020 **Ulf Persson:** *Prof.em, Chalmers U.of Tech., Göteborg Sweden* ulfp@chalmers.se

---

³ Detta avsnitt påminner jag mig vilket indikerar att jag må ha läst boken tidigare, och i så fall på tidigt 80-tal. Det är intressant att detta är det enda jag kommer ihåg och allt annat måste vara glömt, vilket även kan ses som ett uttryck för total assimilation